

แผนการจัดการเรียนรู้

ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

การพิทักษ์ทรัพยากรป่าไม้

STOP!!!

หลักสูตรต้านทุจริตศึกษา พ.ศ. 2565

สารบัญ

เรื่อง การพิทักษ์ทรัพยากรป่าไม้

	หน้า
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ กำเนิดของป่าไม้	๓
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ รักษป่าไม้	๑๒
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓ การอยู่ร่วมกันของคนกับป่า	๑๕

แผนการจัดการเรียนรู้หลักด้านทฤษฎีการศึกษา พ.ศ. ๒๕๖๕

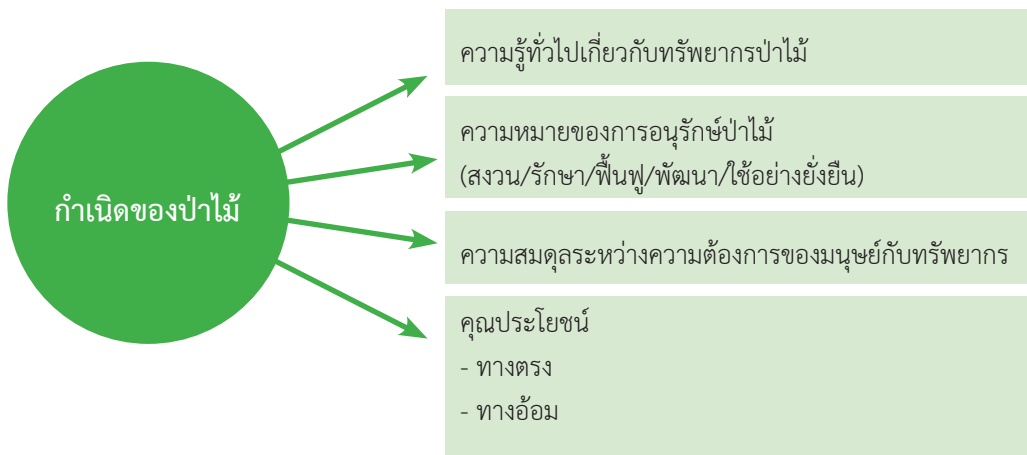
เรื่อง การพิทักษ์ทรัพยากรป่าไม้

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ กำเนิดของป่าไม้
กลุ่มผู้เรียน มัธยมศึกษาตอนต้น เวลา ๖ ชั่วโมง

๑. ผลการเรียนรู้

มีความรู้เกี่ยวกับความหมายของทรัพยากรป่าไม้ วิเคราะห์และตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้ และประโยชน์ของทรัพยากรป่าไม้ มีความเป็นพลเมืองเข้มแข็งและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

๒. ผังความคิดรวบยอดหลัก

๓. ความคิดรวบยอดหลัก

๑. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้
๒. ความหมายของการอนุรักษ์ป่าไม้ (สงวน/รักษา/ฟื้นฟู/พัฒนา/ใช้อย่างยั่งยืน)
๓. ความสมดุลระหว่างความต้องการของมนุษย์กับทรัพยากร
๔. คุณประโยชน์
  - ทางตรง
  - ทางอ้อม

๔. จุดประสงค์การเรียนรู้

๑. อธิบายความหมายของทรัพยากรป่าไม้ได้
๒. อธิบายความสำคัญ และวิเคราะห์ประโยชน์ของทรัพยากรป่าไม้ได้
๓. มีความเป็นพลเมืองเข้มแข็งร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ได้

๕. กิจกรรมการเรียนรู้ (เวลา ๖ ชั่วโมง สามารถจัดสรรเวลาได้ตามบริบทของโรงเรียน)

ขั้นกระตุ้นความสนใจ

๑. ผู้สอนกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน โดยการร่วมกันร้องเพลงที่มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับป่าไม้ (ใบความรู้ที่ ๑ เนื้อเพลง ต้นไม้ของพ่อ)
๒. ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันแลกเปลี่ยนประเด็นคำถาม การกำเนิดของป่าไม้ (๑๐ นาที)

๓. จากนั้นร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้เรียนในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ที่สอดคล้องกับประเด็นสำคัญในเนื้อเพลง (๒๐ นาที)

๔. ผู้เรียนร่วมกันแลกเปลี่ยนประสบการณ์การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของตนเองกับเพื่อน (๓๐ นาที)

ขั้นกิจกรรมการเรียนรู้

๕. ผู้เรียนสืบเสาะหาความรู้เกี่ยวกับ (๖๐ นาที) (ใบกิจกรรมที่ ๑ แผนผังความคิด)

- ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้
- ความหมายของการอนุรักษ์ป่าไม้
- ความสมดุลระหว่างความต้องการของมนุษย์กับทรัพยากรป่าไม้ที่มีอยู่
- ประโยชน์ของการอนุรักษ์ป่าไม้ทั้งทางตรงและทางอ้อม

จากบทเรียน เรื่อง การพิทักษ์ทรัพยากรป่าไม้ หรือสืบค้นอินเทอร์เน็ต

๖. ผู้เรียนนำเสนอผลการสืบเสาะหาความรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน (๖๐ นาที)

๗. ผู้เรียนแบ่งกลุ่มร่วมกันออกแบบและผลิตสื่อที่ช่วยส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ (ใบกิจกรรมที่ ๒) (๑๐๐ นาที)

๘. แต่ละกลุ่มนำเสนอผล (๒๐ นาที)

ขั้นสรุป

๙. สรุป แลกเปลี่ยนเรียนรู้และถอดบทเรียนร่วมกัน (๖๐ นาที)

๖. สื่อการเรียนรู้ / แหล่งเรียนรู้

- คลิป VDO
- ใบกิจกรรม
- สื่อดิจิทัล

๗. การวัดและประเมินผล

จุดประสงค์การเรียนรู้	วิธีการวัด	เครื่องมือวัด	แหล่งข้อมูล	เกณฑ์การผ่าน
๑. อธิบายความหมายของทรัพยากรป่าไม้ได้	การตรวจ ใบกิจกรรมที่ ๑ เรื่อง แผนผังความคิด	แบบประเมินแผนผัง ความคิด	ผู้เรียน	ร้อยละ ๘๐ ของคะแนนเต็ม
๒. อธิบายความสำคัญ และวิเคราะห์ประโยชน์ของทรัพยากรป่าไม้ได้	การตรวจ ใบกิจกรรมที่ ๑ เรื่อง แผนผังความคิด	แบบประเมินแผนผัง ความคิด	ผู้เรียน	ร้อยละ ๘๐ ของคะแนนเต็ม
๓. มีความเป็นพลเมืองเข้มแข็งร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ได้	การตรวจสอบ ใบกิจกรรมที่ ๒ เรื่อง การออกแบบสื่อ	แบบประเมินการ ออกแบบและผลิตสื่อ	ผู้เรียน	ร้อยละ ๘๐ ของคะแนนเต็ม

๘. บันทึกหลังการจัดการเรียนรู้

๘.๑ ผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนตามจุดประสงค์การเรียนรู้ข้อ ๑

.....
.....

๘.๒ ผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนตามจุดประสงค์การเรียนรู้ข้อ ๒

.....
.....

๘.๓ ผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนตามจุดประสงค์การเรียนรู้ข้อ ๓

.....
.....

๘.๔ สิ่งที่ต้องปรับปรุงและพัฒนา

.....
.....

ใบความรู้ที่ ๑ เพลงต้นไม้ของพ่อ

เนื้อเพลง เพลงต้นไม้ของพ่อ

ขับร้องโดย ธงไชย แมคอินไตย์

นานมาแล้ว พ่อได้ปลูกต้นไม้ไว้ให้เรา เพื่อวันหนึ่งจะบังลมหนาว
และคอยเป็นร่มเงา ปลูกไว้เพื่อพวกเรา ทุกทุกคน
พ่อใช้เหงื่อแทนน้ำรดลงไป เพื่อให้ผลิดอกใบออกผล
ให้เราทุกคนเติบโตอย่างร่มเย็นในบ้านเรา
ผ่านมาแล้ว ห้าสิบปี ต้นไม้นั้นสูงใหญ่ ลมแรงเท่าไรก็บรรเทา
ออกผลให้เก็บกินแตกใบเพื่อให้ร่มเงา คอยดูแลเรา ให้เรายังมีวันต่อไป
จนวันนี้ได้เงาแห่งต้นไม้ต้นใหญ่ ลูกได้อยู่ได้คอยอาศัย
แผ่นดินยังกว้างไกล แต่เหมือนว่าหัวใจพ่อกว้างกว่า
ลูกที่เกิดตรงนั้นนั้นยังอยู่ และยังอยู่เพื่อคอยรักษา
จะรวมใจเข้ามา จะมีเพียงสัญญาในหัวใจ
จากวันนี้สักหมื่นปี ต้นไม้ที่พ่อปลูก ต้องสวยต้องงดงามและยิ่งใหญ่
สืบสานและติดตาม จากรอยที่พ่อตั้งใจ เหงื่อเราจะเทไป ให้ต้นไม้ของพ่อยังคงงาม
จากวันนี้สักหมื่นปี ต้นไม้ที่พ่อปลูก ต้องสวยต้องงดงามและยิ่งใหญ่
สืบสานและติดตาม จากรอยที่พ่อตั้งใจ เหงื่อเราจะเทไป จากหัวใจ
เหงื่อเราจะเทไป ให้ต้นไม้ของพ่อ ยังคงงาม

ใบกิจกรรมที่ ๑ เรื่อง กำเนิดป่าไม้

คำชี้แจง นักเรียนระดมความคิดเรื่องที่ได้รับมอบหมายแล้วเขียนแผนผังความคิดและตกแต่งให้สวยงาม

ชื่อ.....

ใบกิจกรรมที่ ๒ ออกแบบและผลิตสื่อ

ชื่อกลุ่ม.....

สมาชิก.....

.....

ชื่อผลงาน.....

อุปกรณ์ .....

.....

ขั้นตอนการผลิต.....

.....

.....

การใช้สื่อ.....

.....

.....

ประโยชน์ที่ได้รับ.....

.....

.....

ออกแบบสื่อ

แบบประเมินการออกแบบและผลิตสื่อ

ชื่อกลุ่ม.....

สมาชิก.....

.....

.....

ที่	รายการประเมิน	คะแนน		
		มาก (๓)	ปานกลาง (๒)	น้อย (๑)
๑	กระตุ้นความสนใจ			
๒	เรียนรู้ได้ง่าย ใช้งานได้จริง			
๓	ถ่ายทอดเนื้อหาตรงตามวัตถุประสงค์			
๔	มีการประยุกต์ใช้ได้อย่างสร้างสรรค์			
	รวม			

แบบประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ตนเอง

ชื่อ-นามสกุล.....ชั้น.....

คำชี้แจง ภายหลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องการทำเนิป่าไม้แต่ละกิจกรรม ให้นักเรียนวาดภาพความรู้สึกลงใน พร้อมบอกเหตุผล

หมายถึง ชอบ/ สนุก

หมายถึง เฉยๆ

หมายถึง ไม่ชอบ/ไม่สนุก

ความรู้สึก	เหตุผล
	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>

แผนการจัดการเรียนรู้หลักด้านทฤษฎีการศึกษา พ.ศ. ๒๕๖๕

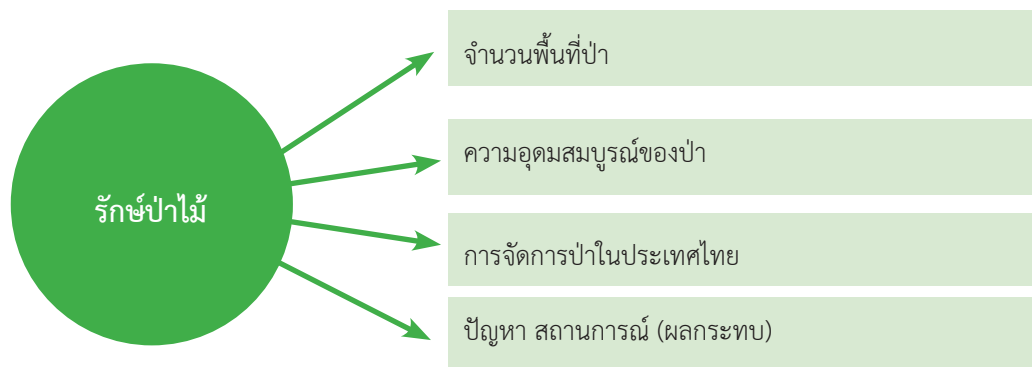
เรื่อง การพิทักษ์ทรัพยากรป่าไม้

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ รักษาป่าไม้
กลุ่มผู้เรียน มัธยมศึกษาตอนต้น เวลา ๗ ชั่วโมง

๑. ผลการเรียนรู้

วิเคราะห์สภาพปัญหาและเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาด้านทรัพยากรป่าไม้ได้อย่างสร้างสรรค์

๒. ผังความคิดรวบยอดหลัก

๓. ความคิดรวบยอดหลัก

๑. จำนวนพื้นที่ป่า
๒. ความอุดมสมบูรณ์ของป่า
๓. การจัดการป่าในประเทศไทย
๔. ปัญหาสถานการณ์ (ผลกระทบ)

๔. จุดประสงค์การเรียนรู้

๑. วิเคราะห์สภาพปัญหาด้านทรัพยากรป่าไม้ได้
๒. เสนอแนะแนวทางแก้ปัญหาด้านทรัพยากรป่าไม้ได้ อย่างสร้างสรรค์
๓. เห็นคุณค่าและความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้

๕. กิจกรรมการเรียนรู้ (เวลา ๗ ชั่วโมง สามารถจัดสรรเวลาได้ตามบริบทของโรงเรียน)

๑. ผู้สอนกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนโดยการเปิดภาพยนตร์สั้น “สภาพการณ์ทรัพยากรป่าไม้” จากนั้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้เรียน ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาทรัพยากรป่าไม้ที่สอดคล้องกับประเด็นสำคัญในภาพยนตร์ (๔๐ นาที)

๒. ผู้เรียนร่วมกันแลกเปลี่ยนประสบการณ์จากสภาพปัญหาทรัพยากรป่าไม้ในประเทศไทย ที่ผู้เรียนพบเห็นในปัจจุบันของตนกับเพื่อน ๆ (๒๐ นาที)

๓. ผู้เรียนแบ่งกลุ่มร่วมกันสืบเสาะหาความรู้ในประเด็นเกี่ยวกับ (๖๐ นาที)
  - จำนวนพื้นที่ป่าไม้ในประเทศไทย
  - ความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้ในประเทศไทย
  - ปัญหาสถานการณ์ (ผลกระทบ)

๔. ผู้เรียนนำเสนอผลจากการสืบเสาะหาความรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน (๖๐ นาที)
๕. ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันนำผลการสะท้อนผลจากการสืบเสาะหาความรู้ จากกิจกรรมที่ ๔ ร่วมกันสรุปเป็นวิธีการแก้ปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้ (๒๐ นาที)
๖. ผู้สอนยกตัวอย่างกรณีศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการทุจริตป่าในชุมชน ผู้เรียนศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการทุจริตป่าในชุมชน (๓๐ นาที)
๗. ผู้เรียนร่วมกันออกแบบและผลิตสื่อสร้างสรรค์ณรงค์คุณค่าและความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้ VTR จากมือถืออย่างง่าย (๑๐๐ นาที)
๘. ตัวแทนผู้เรียนแต่ละกลุ่มนำเสนอสื่อและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ถอดบทเรียนร่วมกัน (๖๐ นาที)
๙. ผู้สอน ผู้เรียน ร่วมกันคัดเลือกสื่อดีเด่นที่ผลิตขึ้น และเผยแพร่ผ่านไลน์กลุ่ม Facebook หรือ Youtube (๒๐ นาที)
๑๐. ผู้สอน ผู้เรียนสรุปผลจากสิ่งที่ได้เรียนรู้ (๑๐ นาที)

๖. สื่อการเรียนรู้ / แหล่งเรียนรู้

- คลิป VDO “สภาพการณ์ทรัพยากรป่าไม้”
- สื่อสิ่งพิมพ์/ใบความรู้ จากเนื้อหาและสื่อประกอบหลักสูตรด้านทฤษฎีศึกษา พ.ศ. ๒๕๖๕
- ใบงานการวิเคราะห์สภาพปัญหาด้านทรัพยากรป่าไม้
- กรณีศึกษา เกี่ยวกับปัญหาการทุจริตป่าในชุมชน
- ช่องทางโซเชียล Line face book You tube

๗. การวัดและประเมินผล

จุดประสงค์การเรียนรู้	วิธีการวัด	เครื่องมือวัด	แหล่งข้อมูล	เกณฑ์การผ่าน
๑. วิเคราะห์สภาพปัญหาด้านทรัพยากรป่าไม้ได้	ตรวจใบงานการวิเคราะห์สภาพปัญหาด้านทรัพยากรป่าไม้	แบบประเมินการวิเคราะห์สภาพปัญหา	ผู้เรียน	ร้อยละ ๘๐ ของคะแนนเต็ม
๒. เสนอแนะแนวทางแก้ปัญหาทรัพยากรป่าไม้ได้อย่างสร้างสรรค์	ประเมิน VTR สื่อสร้างสรรค์	แบบประเมินสื่อ/แนวทางการแก้ปัญหา	ผู้เรียน	ร้อยละ ๘๐ ของคะแนนเต็ม
๓. เห็นคุณค่าและความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้	การสังเกตพฤติกรรม	แบบสังเกตพฤติกรรม	ผู้เรียน	ร้อยละ ๘๐ ของคะแนนเต็ม

๘. บันทึกหลังการจัดการเรียนรู้

๘.๑ ผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนตามจุดประสงค์การเรียนรู้ข้อ ๑

.....

.....

๘.๒ ผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนตามจุดประสงค์การเรียนรู้ข้อ ๒

.....

.....

๘.๓ ผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนตามจุดประสงค์การเรียนรู้ข้อ ๓

.....
.....

๘.๔ สิ่งที่ต้องปรับปรุงและพัฒนา

.....
.....

แผนการจัดการเรียนรู้หลักด้านทุจริศึกษา พ.ศ. ๒๕๖๕

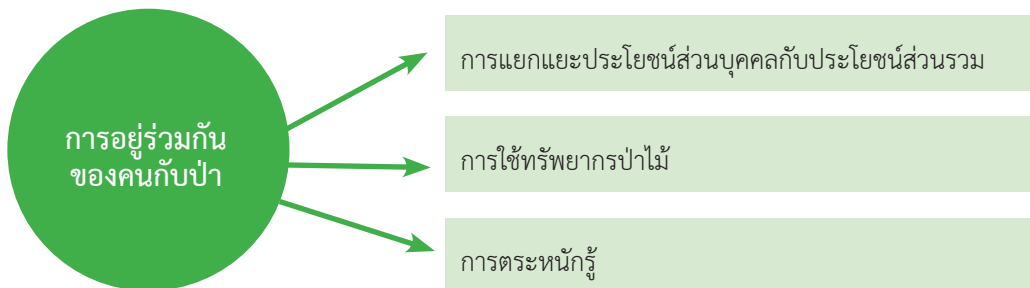
เรื่อง การพิทักษ์ทรัพยากรป่าไม้

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓ การอยู่ร่วมกันของคนกับป่า
กลุ่มผู้เรียน มัธยมศึกษาตอนต้น เวลา ๗ ชั่วโมง

๑. ผลการเรียนรู้

มีความรู้ความเข้าใจและวิเคราะห์แยกแยะประโยชน์ส่วนบุคคลกับประโยชน์ส่วนรวม การใช้ทรัพยากรป่าไม้และมีความตระหนักู้ในการใช้ทรัพยากรป่าไม้อย่างถูกต้อง

๒. ผังความคิดรวบยอดหลัก

๓. ความคิดรวบยอดหลัก

๑. การแยกแยะประโยชน์ส่วนบุคคลกับประโยชน์ส่วนรวม
๒. การใช้ทรัพยากรป่าไม้
๓. การตระหนักู้

๔. จุดประสงค์การเรียนรู้

๑. มีความตระหนักถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้
๒. สามารถวิเคราะห์แยกแยะประโยชน์ส่วนบุคคลกับประโยชน์ส่วนรวมในการใช้ทรัพยากรป่าไม้ได้

๕. กิจกรรมการเรียนรู้ (เวลา ๗ ชั่วโมง สามารถจัดสรรเวลาได้ตามบริบทของโรงเรียน)

๑. ผู้สอนให้ผู้เรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียน (๒๐ นาที)
๒. ผู้สอนกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน โดยการเปิดคลิปข่าวตรวจสอบแนวเขต อช.เขาแหลมหญ้า-เสม็ด พบถูกบุกรุก เมื่อวันที่ ๒๖ เมษายน ๒๕๖๑ ข่าวเที่ยง จากนั้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้เรียนในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการตระหนักถึงการแสวงหาผลประโยชน์ตนเองจากทรัพยากรป่าไม้ (๖๐ นาที)
๓. ผู้สอนกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน โดยการเปิดคลิป “สัมผัสชีวิตและการทำงานของพิทักษ์ป่า” จากนั้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้เรียนในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการตระหนักถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ (๖๐ นาที)
๔. ผู้เรียนแบ่งกลุ่ม แล้วร่วมกันศึกษาใบความรู้ เรื่อง การแยกแยะประโยชน์ส่วนบุคคลกับประโยชน์ส่วนรวม และร่วมสรุปองค์ความรู้ในใบงานที่ ๑ (๖๐ นาที)
๕. ผู้เรียนร่วมกันแลกเปลี่ยนการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และร่วมสรุปองค์ความรู้ในใบงานที่ ๒ (๖๐ นาที)

๖. ผู้เรียนส่งตัวแทนกลุ่มนำเสนอ การแยกแยะประโยชน์ส่วนบุคคลกับประโยชน์ส่วนรวม และร่วมกันสรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากบทเรียน (๖๐ นาที)
๗. ผู้เรียนส่งตัวแทนกลุ่มนำเสนอ การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และร่วมกันสรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากบทเรียน (๖๐ นาที)
๘. ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันสรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากบทเรียน (๒๐ นาที)
๙. ผู้สอนให้ผู้เรียนทำแบบทดสอบหลังเรียน (ผู้สอนทำการออกข้อสอบ) (๒๐ นาที)

๖. สื่อการเรียนรู้ / แหล่งเรียนรู้

- คลิป VDO
- สื่อสิ่งพิมพ์
- ใบกิจกรรม
- กรณีศึกษา

ที่	ชื่อเรื่อง	ประเภท	เวลา (นาที)	QR code
๑	ตรวจสอบแนวเขต อช.เขาแหลมหญ้า-เสม็ด พบถูกบุกรุก เพิ่ม วันที่ ๒๖ เมษายน ๒๕๖๑ ชาวतीयง	ข่าว	๒.๐๑	
๒	สัมผัสชีวิตและการทำงานของผู้พิทักษ์ป่า	วีดิทัศน์	๑๗.๒๐	

๗. การวัดและประเมินผล

จุดประสงค์การเรียนรู้	วิธีการวัด	เครื่องมือวัด	แหล่งข้อมูล	เกณฑ์การผ่าน
๑. มีความตระหนักถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	ตรวจใบงาน	ใบงาน	ผู้เรียน	๘๐%
๒. สามารถวิเคราะห์แยกแยะประโยชน์ส่วนบุคคลกับประโยชน์ส่วนรวมในการใช้ทรัพยากรป่าไม้ได้	๑. ตรวจใบงาน ๒. ทดสอบ	๑. ใบงาน ๒. แบบทดสอบ	ผู้เรียน	๘๐%

๘. บันทึกหลังการจัดการเรียนรู้

๘.๑ ผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนตามจุดประสงค์การเรียนรู้ข้อ ๑

.....

.....

๘.๒ ผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนตามจุดประสงค์การเรียนรู้ข้อ ๒

.....

.....

๘.๓ ผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนตามจุดประสงค์การเรียนรู้ข้อ ๓

.....
.....

๘.๔ สิ่งที่ต้องปรับปรุงและพัฒนา

.....
.....

ใบความรู้

การอยู่ร่วมกันของคนกับป่าและการอนุรักษ์ป่าไม้

๑. การแยกแยะประโยชน์ส่วนบุคคลกับประโยชน์ส่วนรวม

๑.๑ ความหมายของการขัดกันระหว่างผลประโยชน์ส่วนตนกับผลประโยชน์ส่วนรวม

การขัดกันระหว่างผลประโยชน์ส่วนตนกับผลประโยชน์ส่วนรวม มีความหมาย ตรงกับคำในภาษาอังกฤษ คือ Conflict of Interests : COI ซึ่งการบัญญัติคำในภาษาไทยที่มีความหมายในลักษณะเช่นเดียวกัน คือ คำว่า “ผลประโยชน์ขัดกัน” “ผลประโยชน์ขัดแย้ง” “ผลประโยชน์ทับซ้อน” และ “ความขัดแย้งกันระหว่างผลประโยชน์ส่วนตนและผลประโยชน์ส่วนรวม” ในเบื้องต้นจึงได้แยกอธิบายความหมายของคำแต่ละคำ ดังนี้

ความขัดแย้ง (Conflict) หมายถึง การแสดงพฤติกรรมของบุคคล ซึ่งเป็นผลมาจากการรับรู้ในเป้าหมายและสิ่งจูงใจที่มีต่อเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง ในลักษณะของความไม่ลงรอยกันทางความคิด ความเชื่อ และค่านิยม ส่งผลให้บุคคลไม่สามารถตัดสินใจกระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ ซึ่งความขัดแย้งที่เกิดขึ้นมีทั้งความขัดแย้งในเชิงบวกและความขัดแย้งในเชิงลบ โดยความขัดแย้งในเชิงบวกเป็นความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ ก่อให้เกิดผลดีต่อ ตนเอง องค์กร สังคม และประเทศชาติ การหาทางออกหรือวิธีการแก้ไขความขัดแย้งในเชิงบวก จะเกิดขึ้นในลักษณะของความสมานฉันท์ ความสามัคคี เกิดเป็นแนวทางหรือองค์ความรู้ใหม่ ส่วนความขัดแย้งในเชิงลบเป็นความขัดแย้งที่ก่อให้เกิดผลเสียต่อตนเองและส่วนรวม ซึ่งการแสดงออกของการแก้ไขความขัดแย้งในเชิงลบมักสะท้อนออกมาในรูปแบบของการใช้ความรุนแรง การทะเลาะเบาะแว้ง และการแตกความสามัคคี

ผลประโยชน์ส่วนตน (Private Interest) หมายถึง สิ่งใด ๆ ที่เป็นผลตอบแทนที่บุคคลได้รับ โดยเห็นว่ามีคุณค่าเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของตนเอง บุคคล หรือกลุ่มบุคคลที่ตนเองมีปฏิสัมพันธ์ด้วย เช่น สามี ภรรยา บุตร ญาติพี่น้อง เพื่อน ผู้ร่วมลงทุน เป็นต้น ซึ่งผลประโยชน์ส่วนตน มี ๒ ประเภท คือ ๑) ผลประโยชน์ส่วนตนที่เกี่ยวกับเงิน (pecuniary) เป็นรูปแบบของการได้มาซึ่งเงิน ทอง และการเพิ่มพูนหรือรักษาปกป้องสิ่งที่มีอยู่แล้วไม่ให้เกิดการสูญเสีย โดยหมายรวมถึงสิ่งที่ไม่ได้อยู่ในรูปของตัวเงิน แต่มีมูลค่าที่เป็นราคา หรือสามารถแปรเปลี่ยนเป็นตัวเงินได้ เช่น หุ่น ที่ดิน ของขวัญ ของกำนัล เป็นต้น และ ๒) ผลประโยชน์ส่วนตนที่ไม่เกี่ยวกับเงิน (non-pecuniary) เป็นลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล วัฒนธรรม การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม ซึ่งอยู่ในรูปแบบของความเชื่อ ความคิด ค่านิยม ที่มักมีอคติ ความลำเอียง เข้ามาเกี่ยวข้องโดยปราศจากความยั้งคิดถึงความถูกต้องเป็นธรรมตามหลักธรรมาภิบาล

ผลประโยชน์สาธารณะหรือผลประโยชน์ส่วนรวม (Public Interests) หมายถึง สิ่งใด ๆ ที่ก่อให้เกิดผลที่มีคุณค่าต่อสมาชิกหรือประชาชนในสังคมโดยส่วนรวม

การขัดกันระหว่างผลประโยชน์ส่วนตนกับผลประโยชน์ส่วนรวม (Conflict Of Interests) หมายถึง สถานการณ์ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจกระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่งของบุคคล ในฐานะพนักงานหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ด้วยการใช้ตำแหน่งหน้าที่แสวงหาผลประโยชน์ เพื่อตอบสนองความต้องการของตนเองและพวกพ้อง ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างตรงไปตรงมา เกิดการตัดสินใจกระทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ละเมิดต่อหลักกฎหมายและหลักธรรมาภิบาล

๑.๒ รูปแบบการขัดกันระหว่างประโยชน์ส่วนบุคคลและประโยชน์ส่วนรวม

รูปแบบของการขัดกันระหว่างประโยชน์ส่วนบุคคลและประโยชน์ส่วนรวม มีได้หลายรูปแบบไม่จำกัด อยู่เฉพาะในรูปแบบของตัวเงินทรัพย์สินเท่านั้น แต่รวมถึงผลประโยชน์อื่น ๆ ที่ไม่ได้อยู่ในรูปของตัวเงินหรือทรัพย์สินด้วย ทั้งนี้ John Langford และ Kenneth Kernaghan ได้จำแนกรูปแบบของการขัดกันระหว่างประโยชน์ส่วนบุคคลและประโยชน์ส่วนรวม ออกเป็น ๗ รูปแบบ คือ

๑. การรับผลประโยชน์ (Accepting benefits) คือ การรับของขวัญ การรับสินบน หรือผลประโยชน์ในรูปแบบต่าง ๆ ที่ไม่เหมาะสมและส่งผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานของรัฐ ทั้งที่เป็นเงินและไม่ใช่งเงินในหลากหลายรูปแบบ เช่น การแบ่งหุ้น การให้คูปอง การจัดเลี้ยงอย่างฟุ่มเฟือย รวมถึงการให้ความบันเทิงในรูปแบบต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของเจ้าหน้าที่ของรัฐให้เกิดความลำเอียงและไม่เป็นธรรม หรือเป็นไปในทาง ที่เอื้อประโยชน์ต่อผู้ให้ของขวัญ

๒. การหาผลประโยชน์ให้ตนเอง (Self-Dealing) คือ การใช้ตำแหน่งหน้าที่การงานเพื่อหาประโยชน์ให้กับตนเอง ครอบครัว หรือพวกพ้อง

๓. การทำงานหลังเกษียณ (Post-Employment) คือ การที่เจ้าหน้าที่ของรัฐ เมื่อออกจากหน่วยงานของรัฐ หรือภายหลังเกษียณได้ไปทำงานโดยใช้อิทธิพลจากที่เคยดำรงตำแหน่งเดิมมารับงานหาผลประโยชน์ ให้ตนเองและพวกพ้อง

๔. การทำงานพิเศษ (Outside Employment or Moonlighting) คือ การใช้สถานภาพตำแหน่งหน้าที่การงาน เข้าไปเป็นที่ปรึกษา กรรมการ หุ้นส่วน หรือเป็นเจ้าของกิจการภาคเอกชน เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือว่าจะไม่มีปัญหา ติดขัดในการพิจารณาจากหน่วยงานรัฐที่ตนสังกัดอยู่ นอกจากนี้ยังรวมถึงการใช้เวลา เครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์ของรัฐ ในการทำงานพิเศษภายนอกที่ไม่ใช่งานที่ได้รับมอบหมายจากหน่วยงานของรัฐ

๕. การรับรู้ข้อมูลภายใน (Inside Information) คือ สถานการณ์ที่เจ้าหน้าที่ของรัฐรับรู้รับทราบข้อมูลภายใน หน่วยงานแล้วนำข้อมูลดังกล่าวไปแสวงหาผลประโยชน์ให้ตนเองและพวกพ้อง

๖. การนำทรัพย์สินของหน่วยงานไปใช้ชั่วคราวในกิจการที่เป็นส่วนของตน (Using your employer's property for private advantage) คือ การนำทรัพย์สินต่าง ๆ ของหน่วยงานรัฐไปใช้เพื่อประโยชน์ส่วนตัว ทำให้หน่วยงานของรัฐเสียหายหรือเสียประโยชน์ เช่น การนำเครื่องใช้สำนักงานกลับไปใช้ที่บ้าน การนำรถยนต์ราชการไปใช้ทำธุระส่วนตัว

๗. การนำโครงการสาธารณะลงในเขตเลือกตั้ง เพื่อประโยชน์ทางการเมือง (Pork Barreling) คือ การใช้อิทธิพลทางการเมืองเพื่ออนุมัติโครงการหรือผลตอบแทนในพื้นที่ที่ตนรับผิดชอบ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการหาเสียงเลือกตั้ง

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณา "ร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับการขัดกันระหว่างประโยชน์ส่วนบุคคลกับประโยชน์ส่วนรวม พ.ศ. ...." ทำให้มีรูปแบบเพิ่มเติมจากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นอีก ๆ กรณี คือ

๘. การใช้ตำแหน่งหน้าที่แสวงหาประโยชน์แก่เครือญาติหรือพวกพ้อง (Nepotism) หรืออาจจะเรียกว่าระบบอุปถัมภ์พิเศษเป็นการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐ ใช้อิทธิพลหรือใช้อำนาจหน้าที่ทำให้หน่วยงานของตนเข้าทำสัญญากับบริษัทของพี่น้องของตน

๙. การใช้อิทธิพลเข้าไปมีผลต่อการตัดสินใจของเจ้าหน้าที่รัฐ หรือหน่วยงานของรัฐอื่น (influence) เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองหรือพวกพ้อง โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐใช้ตำแหน่งหน้าที่ข่มขู่ผู้ได้บังคับบัญชาให้หยุดทำการตรวจสอบบริษัทของเครือญาติของตน

๑๐. การขัดกันแห่งผลประโยชน์ส่วนบุคคลกับประโยชน์ส่วนรวมประเภทอื่น ๆ

รูปแบบของการขัดกันแห่งผลประโยชน์

- \$ 1. การรับผลประโยชน์ต่าง ๆ
- \$ 2. การทำธุรกิจกับตนเอง หรือเป็นผู้สัญญา
- \$ 3. การทำงานหลังจากออกจากตำแหน่งหน้าที่สาธารณะ / หลังเกษียณ
- \$ 4. การทำงานพิเศษ
- \$ 5. การรับรู้ข้อมูลภายใน
- \$ 6. การใช้ทรัพย์สินราชการเพื่อประโยชน์ทางธุรกิจส่วนตัว
- \$ 7. การนำโครงการสาธารณะลงในเขตเลือกตั้งเพื่อประโยชน์ทางการเมือง
- \$ 8. การใช้ตำแหน่งหน้าที่เอื้อประโยชน์แก่เครือญาติ หรือพวกพ้อง (ระบบอุปถัมภ์พิเศษ)
- \$ 9. การใช้อิทธิพลเข้าไปมีผลต่อการตัดสินใจของเจ้าหน้าที่รัฐหรือ หน่วยงานของรัฐอื่น
- \$ 10. การขัดกันแห่งผลประโยชน์ส่วนบุคคลกับประโยชน์ส่วนรวม ประเภทอื่น ๆ

๑.๓ การขัดกันระหว่างผลประโยชน์ส่วนตนกับผลประโยชน์ส่วนรวมตามกฎหมาย ป.ป.ช.

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑

หมวดที่ ๖ การขัดกันระหว่าง ผลประโยชน์ส่วนบุคคลกับประโยชน์ส่วนรวม

มาตรา ๑๒๖ นอกจากเจ้าพนักงานของรัฐที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้เป็นการเฉพาะแล้ว ห้ามมิให้กรรมการ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ และเจ้าพนักงานของรัฐที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ประกาศกำหนด ดำเนินกิจการดังต่อไปนี้

(๑) เป็นคู่สัญญาหรือมีส่วนได้เสียในสัญญาที่ทำกับหน่วยงานของรัฐ ที่เจ้าพนักงานของรัฐผู้นั้นปฏิบัติหน้าที่ในฐานะที่เป็นเจ้าพนักงานของรัฐ ซึ่งมีอำนาจไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อมในการกำกับ ดูแล ควบคุม ตรวจสอบหรือดำเนินคดี

(๒) เป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทที่เข้าเป็นคู่สัญญา กับหน่วยงานของรัฐที่เจ้าพนักงานของรัฐผู้นั้นปฏิบัติหน้าที่ในฐานะที่เป็นเจ้าพนักงานของรัฐ ซึ่งมีอำนาจไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อมในการกำกับ ดูแล ควบคุม ตรวจสอบหรือดำเนินคดี เว้นแต่จะเป็นผู้ถือหุ้นในบริษัทจำกัดหรือบริษัทมหาชนจำกัดไม่เกินจำนวนที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด

(๓) รับสัมปทานหรือคองถัวซึ่งสัมปทานจากรัฐ หน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือเข้าเป็นคู่สัญญากับรัฐ หน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น อันมีลักษณะเป็นการผูกขาดตัดตอน หรือ เป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นในห้างหุ้นส่วน หรือบริษัทที่รับสัมปทานหรือเข้าเป็นคู่สัญญาในลักษณะดังกล่าว ในฐานะที่เป็นเจ้าพนักงานของรัฐซึ่งมีอำนาจไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อมในการกำกับ ดูแล ควบคุม ตรวจสอบ หรือดำเนินคดี เว้นแต่จะเป็นผู้ถือหุ้นในบริษัทจำกัดหรือบริษัทมหาชนจำกัด ไม่เกินจำนวนที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด

(๔) เข้าไปมีส่วนได้เสียในฐานะเป็นกรรมการ ที่ปรึกษา ตัวแทน พนักงานหรือลูกจ้าง ในธุรกิจของเอกชน ซึ่งอยู่ภายใต้กำกับ ดูแล ควบคุม หรือตรวจสอบของหน่วยงานของรัฐที่เจ้าพนักงานของรัฐผู้นั้นสังกัดอยู่ หรือปฏิบัติหน้าที่ในฐานะเป็นเจ้าพนักงานของรัฐ ซึ่งโดยสภาพของผลประโยชน์ของธุรกิจของเอกชนนั้นอาจขัดหรือแย้งต่อประโยชน์ส่วนรวมหรือประโยชน์ทางราชการ หรือกระทบต่อความมีอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานของรัฐผู้นั้น

ให้นำความในวรรคหนึ่ง มาใช้บังคับกับคู่สมรสของเจ้าพนักงานของรัฐตามวรรคหนึ่งด้วย โดยให้ถือว่าการดำเนินกิจการของคู่สมรสเป็นการดำเนินกิจการของเจ้าพนักงานของรัฐ เว้นแต่เป็นกรณีที่คู่สมรสนั้นดำเนินการอยู่ก่อนที่เจ้าพนักงานของรัฐจะเข้าดำรงตำแหน่ง

คู่สมรสตามวรรคสองให้หมายความรวมถึง ผู้ซึ่งอยู่กินกันฉันสามีภริยาโดยมิได้จดทะเบียนสมรสด้วย ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด

เจ้าพนักงานของรัฐที่มีลักษณะตาม (๒) หรือ (๓) ต้องดำเนินการไม่ให้มีลักษณะ ดังกล่าวภายในสามสิบวันนับแต่วันที่เข้าดำรงตำแหน่ง

มาตรา ๑๒๗ ห้ามมิให้กรรมการ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ ผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูง และผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด ดำเนินการใดตามมาตรา ๑๒๖ (๔) ภายในสองปีนับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่ง

มาตรา ๑๒๘ ห้ามมิให้เจ้าพนักงานของรัฐผู้ได้รับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใด อันอาจคำนวณเป็นเงินได้จากผู้ใด นอกเหนือจากทรัพย์สินหรือประโยชน์อันควรได้ตามกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เว้นแต่การรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใด โดยธรรมจรรยาตามหลักเกณฑ์และจำนวนที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด

ความตามวรรคหนึ่งมิให้ใช้บังคับกับการรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใด ของผู้ซึ่งพ้นจากการเป็นเจ้าพนักงานของรัฐมาแล้วยังไม่ถึงสองปีด้วยอนุโลม

๒. การจัดการอย่างมีส่วนร่วม

จิตอาสาหรือจิตสาธารณะ (public consciousness หรือ Public mind)

จิตอาสา หรือ จิตสาธารณะ (public consciousness หรือ Public mind) หมายถึง จิตสำนึกเพื่อส่วนรวม เพราะคำว่า “สาธารณะ” คือ สิ่งที่มีได้เป็นของผู้หนึ่งผู้ใด จิตสาธารณะจึงเป็นความรู้สึกถึงการเป็นเจ้าของในสิ่งที่เป็นสาธารณะ ในสิทธิและหน้าที่ที่จะดูแล และบำรุงรักษาร่วมกัน

จิตอาสา หรือ “มีจิตสาธารณะ” ยังหมายรวมถึง จิตของคนที่มีจิตสำนึกเสียสละ ความร่วมมือ ร่วมใจ ในการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม จะช่วยลดปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม ช่วยกันพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อเป็นหลักในการดำเนินชีวิต ช่วยแก้ปัญหาและสร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์สุขแก่สังคม เช่น การช่วยกันดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม โดยการไม่ทิ้งขยะลงในแหล่งน้ำ การดูแลรักษาสาธารณสมบัติ เช่น โทรศัพท์สาธารณะ หลอดไฟฟ้าที่ให้ความสว่างตามถนนหนทาง แม้แต่การประหยัดน้ำประปา หรือไฟฟ้า ที่เป็นของส่วนรวม โดยใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า ตลอดจนช่วยกันดูแลรักษาให้ความช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก หรือผู้ที่ร้องขอความช่วยเหลือเท่าที่จะทำได้ ตลอดจนร่วมมือกันทำเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาหรือช่วยกันแก้ปัญหา แต่ต้องไม่ขัดต่อกฎหมาย เพื่อรักษาประโยชน์ส่วนรวม

ราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของ จิตสำนึกทางสังคม หรือจิตสำนึกสาธารณะว่า คือการตระหนักรู้และคำนึงถึงส่วนรวมร่วมกัน หรือการคำนึงถึงผู้อื่นที่ร่วมสัมพันธ์เป็นกลุ่มเดียวกัน

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติได้ให้ความหมายว่า การรู้จักเอาใจใส่เป็นธุระและเข้าร่วมในเรื่องของส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ มีความสำนึกและยึดมั่นในระบบคุณธรรม และจริยธรรมที่ดีงาม ละอายต่อสิ่งผิด เน้นความเรียบร้อย ประหยัดและมีความสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ

สรุป จิตอาสา หรือจิตสาธารณะหรือจิตสำนึกสาธารณะ คือ จิตสำนึก (Conscious) เป็นการตระหนักรู้ตัว หรือเป็นจิตส่วนที่รู้ตัว รู้ว่าทำอะไร อยู่ที่ไหน เป็นอย่างไร ขณะที่ตื่นอยู่นั่นเอง ส่วนคำว่า สาธารณะ (Public) เป็นการแสดงออกเพื่อสังคมส่วนรวม เป็นการบริการชุมชน ทำประโยชน์เพื่อสังคม ถ้าเป็นสิ่งของก็ต้องใช้ประโยชน์ร่วมกัน เมื่อนำสองคำมารวม หมายถึง การตระหนักรู้ต้นที่จะทำอะไรเพื่อเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม

ที่มา : <http://www.nitade.lpru.ac.th/๒๐๑๒/html/news๙.html>

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

การมีส่วนร่วมของประชาชน

โกวิท พวงงาม (๒๕๕๓ : ๑๒๗) อธิบายว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การที่ประชาชนมีส่วนร่วมตั้งแต่การคิด วิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติงาน ประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นการพัฒนาชุมชนโดยประชาชนเพื่อประชาชน

คณะกรรมการการความมั่นคงแห่งรัฐสภาผู้แทนราษฎร (๒๕๕๓ : ๑๐) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกระดับชั้น เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชนและสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน

มธุรดา ศรีรัตน์ (๒๕๕๔) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมปฏิบัติในการแสดงความคิดเห็น ตัดสินใจวางแผน ปฏิบัติงานและการประเมินผล โดยใช้ความคิดสร้างสรรค์อย่างมีความเชี่ยวชาญ เพื่อให้ประสพผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์

สรุป การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในการดำเนินงานตั้งแต่เริ่มจนถึงสิ้นสุดการดำเนินงาน ไม่ว่าจะเป็นการร่วมกำหนดปัญหาวางแผนตัดสินใจ ระดมทรัพยากรบริหารจัดการ ติดตาม ประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น เพื่อพัฒนาแก้ไขปัญหาให้ตรงกับความต้องการของคนในชุมชน

ขั้นตอนการมีส่วนร่วม

กระทรวงศึกษาธิการ (๒๕๔๕ : ๑๑๖) ได้จำแนกขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ ๕ ขั้นตอน ดังนี้

๑. ขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา โดยประชาชนจะมีส่วนร่วมในการกำหนดปัญหา และจัดลำดับความสำคัญของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน
๒. ขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา โดยประชาชนจะมีส่วนร่วมในการกำหนดวัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินการ แนวทางการดำเนินการ รวมถึงการกำหนดแหล่งทรัพยากร
๓. ขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน เป็นขั้นที่ประชาชนจะมีส่วนร่วมในการสนับสนุนทรัพยากร วัสดุอุปกรณ์และแรงงาน หรือเข้าร่วมบริหารงานและประสานงาน
๔. ขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ เป็นการรับผลประโยชน์ที่พึงจะได้รับผลประโยชน์อันเกิดจากการดำเนินงานด้านวัตถุและจิตใจ
๕. ขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการประเมินผล เป็นการประเมินว่าการดำเนินงานนั้นกระทำไปสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดมากน้อยเพียงใด

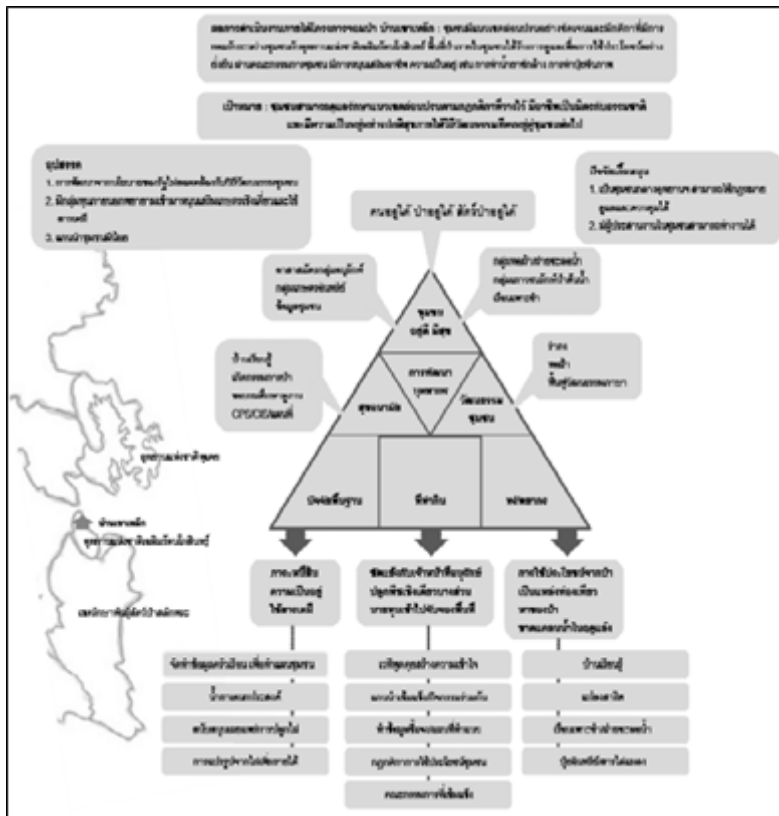
แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

กรมส่งเสริมสุขภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม (๒๕๔๕) ได้ให้แนวทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไว้ว่า เป็นการศึกษาเผยแพร่และประชาสัมพันธ์คือในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ต้องมีความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหา ต้องรู้จักสังคมและสภาพแวดล้อมอย่างแท้จริง เพื่อให้คนในสังคมตระหนักถึงบทบาทของตนเองและหน้าที่ที่มีต่อสิ่งแวดล้อม สลักจิต พุกจรรยา (๒๕๕๑) ได้เสนอแนวคิดในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไว้ทั้งสิ้น ๖ แนวทาง คือ

๑. ต้องมีความรู้เกี่ยวกับประโยชน์และโทษของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและต้องให้ความสำคัญกับการนำทรัพยากรธรรมชาติไปใช้แบบสูญเสียเปล่า
๒. ใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่จำเป็นและหายากอย่างระมัดระวัง โดยให้พึงระวังไว้ว่าการใช้ทรัพยากรมากเกินไปจะทำให้สภาพแวดล้อมเสียสมดุล
๓. รักษาทรัพยากรที่ทดแทนได้ให้มีมากกว่า หรือเท่ากับที่ต้องการใช้เป็นอย่างน้อย
๔. สามารถประมาณอัตราการเปลี่ยนแปลงของประชากรได้ โดยพิจารณาจากความต้องการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเป็นสำคัญ
๕. พยายามค้นคว้าหาวิธีใหม่ ๆ ในการผลิตและใช้ทรัพยากรธรรมชาติ จากแหล่งธรรมชาติให้พอเพียงต่อความต้องการใช้ของประชากร
๖. ให้ความรู้กับประชาชนเกี่ยวกับการรักษาสมดุลของธรรมชาติ เพื่อให้เข้าใจถึงหลักการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ตัวอย่าง โมเดลการจัดการพื้นที่ชุมชนในโครงการจัดการพื้นที่คุ้มครองอย่างมีส่วนร่วม บ้านเขาเหล็กอุทยานแห่งชาติเฉลิมรัตนโกสินทร์

ผลลัพธ์ของกระบวนการมีส่วนร่วมในโครงการจอมป่า

- ถือว่างานประสานงานชุมชนของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และอุทยานแห่งชาติ เป็นส่วนหนึ่งของงานป้องกันเป็นหน้าที่ประการหนึ่งของการบริหารจัดการพื้นที่คุ้มครองที่ต้องให้ความสำคัญในการดูแลใกล้ชิดชุมชนที่ตั้งอยู่ในหรือประชิดพื้นที่คุ้มครองนั้นๆ โดยถือว่าเป็นหน้าที่โดยตรงและมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่างานด้านอื่นของพื้นที่คุ้มครอง
- การทำงานเป็นที่ระหว่งรัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน และชุมชน โครงการนี้ให้บทเรียนว่า ถ้าเจ้าหน้าที่ของรัฐ NGO และชุมชนทำความเข้าใจงานไปสู่เป้าหมายเดียวกัน

คือ ความคงอยู่ของทรัพยากรผืนป่า สัตว์ป่า และคนอยู่ได้ โดยปกติสุขเป็นแนวทางที่เป็นไปได้

- การสร้างฐานข้อมูลชุมชนอย่างมีส่วนร่วมเป็นแนวทางที่ดีและได้ประโยชน์จริง แต่ทั้งนี้ต้องดำเนินงานต่อเมื่อได้ทำงานร่วมกันกับชุมชนในระยะหนึ่งจนเข้าใจร่วมกัน การหมายแนวเขตนี้จะต้องทำกันโดยผู้ปฏิบัติมีจริยธรรม คือ มีใ้การรู้เห็นให้ขยายที่หากินหรือยกที่ดินให้กับชุมชน แต่เป็นการแสดงแนวเขตที่เจ้าหน้าที่จะบริหารจัดการ เพื่อไม่ให้ผืนป่าที่อยู่ติดกันถูกใช้ประโยชน์เพิ่มขึ้นอีก ซึ่งจะทำให้ความหลากหลายทางชีวภาพต่างอยู่ได้

ตัวอย่างโมเดลเป้าหมายการทำงานกับชุมชนกะเหรี่ยงที่ใช้สัญลักษณ์ ข้าว เกลือ พริก แทนปัจจัยพื้นฐานที่ชาวครอบครัวจนถึงปลูกข้าวในไร่นา เกลือ คือปัจจัยที่ต้องซื้อหา และพริก คือ พืชเศรษฐกิจหลัก นำไปสู่การพัฒนาคน สุขภาพ วัฒนธรรม และความยั่งยืน

การพัฒนาที่ยั่งยืน

- UN Commission on Environment and Development : การพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของภาวะปัจจุบัน โดยที่ไม่ทำให้ประชาชนรุ่นต่อไปอยู่ในภาวะจำยอมที่จะต้องยอมรับความต้องการที่ลดลง
- Global Ecology Handbook : นโยบายที่สนองความต้องการของประชาชนในปัจจุบัน โดยไม่ต้องทำลายทรัพยากรซึ่งจะเป็นที่ต้องการในอนาคต
- ป.อ.ปยุตโต : การบูรณาการองค์ประกอบทั้งหลายที่เกี่ยวข้องให้ประสานกันเป็นภาพองค์รวมอย่างมีดุลยภาพ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การทำกิจกรรมของมนุษย์ให้สอดคล้องกับกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ

(พรเทพ ,2549)

เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรด้านตะวันออก ได้เสนอรูปแบบของการประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตบนทางสายกลาง บนหลักการสามห่วง สองเงื่อนไข มาปรับใช้กับการทำงานชุมชนในโครงการจอมป่า ดังนี้

ความพอเพียง จะต้องประกอบไปด้วย

ความพอประมาณ	ความมีเหตุผล	การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง
ไม่น้อยไป และไม่มากเกินไป ไม่เบียดเบียนตัวเองและผู้อื่น ซึ่งเข้ากับการทำไร่หมุนเวียนแต่พอเลี้ยงครอบครัว ตามการสำรวจของเขตร่วมกัน	การคำนึงถึงหลักกฎหมายที่ใช้ควบคุมการใช้ทรัพยากรในพื้นที่ และหลักการมีส่วนร่วมของชุมชน ดังนั้น การจัดตั้งคณะกรรมการหมู่บ้าน เครือข่ายด้านอนุรักษ์ การกำหนดกติกาชุมชน การร่วมกันตั้งหน่วยพิทักษ์ป่าในจุดต่อแหลมร่วมกัน	การเตรียมพร้อมรับมือผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆที่คาดว่าจะเกิดในอนาคต การส่งเสริมอาชีพ และการลดรายจ่าย เช่น โครงการทอดผ้า มีมิตรสนับสนุนปลูกไม้ผล และพืชผักสวนครัว ทำวังอนุรักษ์พันธุ์ปลา และฝายชะลอน้ำสร้างความชุ่มชื้น การประสานกับองค์การภายนอกในการเข้ามาช่วยเหลือในด้านต่างๆ

เงื่อนไขการตัดสินใจ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรม

เงื่อนไขความรู้	เงื่อนไขคุณธรรม
ความรู้ทางวิชาการที่รอบด้าน นำมาเชื่อมโยงประยุกต์เป็นแผนการดำเนินงาน การเรียนรู้สถานการณ์การฝึกอบรมให้เข้าใจระบบแผนที่ ข้อกฎหมาย และพื้นฐานการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ	เสริมสร้างการตระหนักในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ มีความอดทน ความเพียร ในการดำเนินการต้องมีความจริงใจต่อกัน เชื่อถือกัน และกันได้ มีการพบปะประชุมกันสม่ำเสมอ ทบทวนข้อจำกัดกติการ่วมกัน

โครงการจัดการพื้นที่คุ้มครองอย่างมีส่วนร่วม (JoMPA) เข้ามาดำเนินโครงการ ในช่วงเปลี่ยนผ่านจากวิถีชีวิตแบบเดิมมาสู่การเปลี่ยนแปลงของชุมชน จึงเกิดปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อการผลิตพืชเชิงเดี่ยว และการใช้ทรัพยากรต่างๆ จากป่าไม่อย่างมาก จากทางชุมชน ภาคเอกชนต่างๆ รวมถึงภาครัฐ แต่สิ่งสำคัญและถือเป็นแนวทางการมีส่วนร่วมในการรักษาผืนป่าตะวันตกให้ดำรงอยู่ อย่างไรเสียต้องได้รับความร่วมมือจากชุมชนที่อาศัยอยู่ในผืนป่า ดังนั้นการส่งเสริมและพลิกฟื้นให้ชุมชน ใช้ชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริของ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นยุทธศาสตร์สำคัญที่ โครงการจัดการพื้นที่คุ้มครองอย่างมีส่วนร่วมโดย มูลนิธิริสับนา ตะเลียงเร่งดำเนินการส่งเสริมและเผยแพร่ เพื่อให้ผู้คนและชุมชนที่หลากหลายในผืนป่าตะวันตกนำไปใช้ปฏิบัติ โดยมีการนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ ประเพณีและวัฒนธรรมของแต่ละชุมชน

การมีส่วนร่วม : คือ การบริหารราชการที่เจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานของรัฐได้เปิดโอกาสให้ประชาชนหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการ

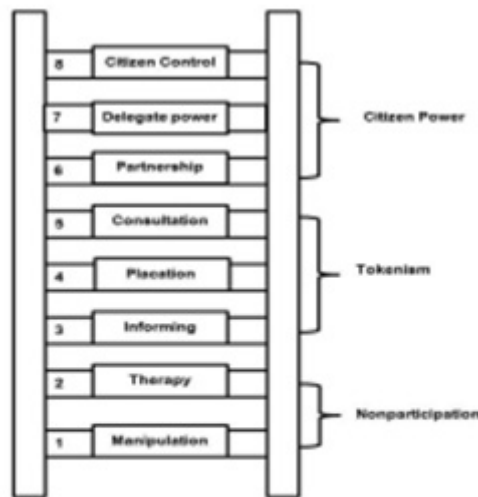
การมีส่วนร่วม มีความหมายรวมๆ ถึงกระบวนการที่มีความต่อเนื่องในการให้ข้อมูลกับประชาชน รับฟังความเห็นของประชาชน และมีส่วนร่วมกันในการแก้ไขปัญหา ตลอดจนพัฒนาหาข้อตกลงร่วมกัน โดยทั่วไปแล้วมักพบการร่วมวางแผน ร่วมดำเนินกิจกรรม ร่วมใช้ประโยชน์ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมในการประเมินผลบริหารและดำเนินงานของรัฐทั้งทางตรง และทางอ้อม เพื่อที่จะตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ-กพร.)

ระดับและรูปแบบการมีส่วนร่วม

ตัวแบบ "ขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของพลเมือง (Ladder of Citizen Participation)" ของ Arnstein ถือเป็นตัวแบบที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง ประกอบด้วย

- 1) ขั้นการควบคุมเบ็ดเสร็จ (Manipulation)
- 2) ขั้นการร่วมรับทราบข้อมูล (Therapy)
- 3) ขั้นการให้ข้อมูล (Informing)
- 4) ขั้นการรับฟังความคิดเห็น (Placation)
- 5) ขั้นการปรึกษาหารือ (Consultation)
- 6) ขั้นการเป็นพันธมิตร (Partnership)
- 7) ขั้นส่งตัวแทนร่วมใช้สิทธิ (Delegate Power)
- 8) ขั้นควบคุมการตัดสินใจโดยพลเมือง (Citizen Control)

โดยในขั้นที่ 1 และ 2) ถือว่าไม่มีส่วนร่วม (Nonparticipation) ขั้นที่ 3) ถึง 5) ประชาชนมีโอกาสให้ข้อมูลความเห็น แต่ไม่มีอำนาจตัดสินใจ (Tokenism) ขั้นที่ 6) ถึง 8) ถือว่าประชาชนมีส่วนร่วมเป็นภาคีหุ้นส่วน และร่วมมีอำนาจตัดสินใจ (Citizen Power)

ปัจจุบัน ในทางปฏิบัติ มักเลือกใช้ระดับการมีส่วนร่วมที่นำเสนอโดยสมาคมนานาชาติด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน (International Association of Public Participation-IAP2) ซึ่งแบ่งระดับการมีส่วนร่วมเป็นรูปแบบต่างๆ 5 ขั้น ได้แก่ ขั้นให้ข้อมูลข่าวสาร (Inform) ขั้นรับฟังความคิดเห็น (Consult) ขั้นเข้ามามีบทบาท (Involve) ขั้นการสร้างความร่วมมือ (Collaborate) ขั้นเสริมอำนาจ (Empower) ซึ่งเป็นไปตามหลักการขั้นบันไดตั้งที่กล่าวมาเบื้องต้น

การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมจะทำให้ ภาครัฐบาลลดความขัดแย้งและต่อต้านจากประชาชน ช่วยให้งานบรรลุผลสำเร็จ ได้รับความร่วมมือ สนับสนุน และความไว้วางใจจากประชาชน ภาคประชาชน เข้าใจการทำงานของภาครัฐมากขึ้น คลี่คลายปัญหาจากการจัดการตามนโยบาย ข้อกฎหมาย และโครงการต่างๆ มีความเชื่อมั่นในการตัดสินใจของภาครัฐมากขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ-กพร.)

ตารางระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนของ IAP๒ และตัวอย่างเทคนิคการมีส่วนร่วมของประชาชน

เพิ่มระดับหรือบทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชน				
ขั้นให้ข้อมูลข่าวสาร Inform	ขั้นรับฟังความคิดเห็น Consult	ขั้นเข้ามามีบทบาท Involve	ขั้นสร้างความร่วมมือ Collaborate	ขั้นเสริมอำนาจ Empower
เป้าหมาย				
เพื่อให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชน และเสริมสร้างความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับประเด็นปัญหาทางเลือก และทางแก้ไข	เพื่อให้ได้รับข้อมูลและความคิดเห็นจากประชาชนเกี่ยวกับสภาพปัญหา ทางเลือก และแนวทางแก้ไข	เพื่อร่วมทำงานกับประชาชนเพื่อสร้างความมั่นใจกับประชาชนว่าความคิดเห็นและความต้องการของประชาชนจะได้รับการพิจารณา	เพื่อเป็นหุ้นส่วนกับประชาชนในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจ ตั้งแต่การระบุปัญหา พัฒนาทางเลือกและแนวทางแก้ไข	เพื่อให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ
สัญญาต่อประชาชน				
เราจะทำให้ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสาร	เราจะให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชน รับฟังความคิดเห็น รวมทั้งตระหนักถึงข้อมูลและความคิดเห็นจากประชาชนในการตัดสินใจ	เราจะทำงานกับประชาชน เพื่อให้ความคิดเห็นและข้อมูลจากประชาชนสะท้อนในทางเลือก	เราจะร่วมงานกับประชาชน เพื่อได้ข้อเสนอแนะและความคิดใหม่ รวมทั้งนำข้อเสนอแนะของประชาชนมาเป็นส่วนหนึ่งของการตัดสินใจให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้	เราจะปฏิบัติสิ่งที่ประชาชนตัดสินใจ
ตัวอย่างเทคนิคการมีส่วนร่วมของประชาชน				
<ul style="list-style-type: none"> ● การประชาสัมพันธ์ ● การจัดทำรายงานผลงานประจำปี ● จดหมายข่าว 	<ul style="list-style-type: none"> ● การลงพื้นที่ชุมชนของเทศบาล ● การประเมินผลการทำงาน 	<ul style="list-style-type: none"> ● ศูนย์รับเรื่องร้องทุกข์เทศบาลโดยตัวแทนชุมชน 	<ul style="list-style-type: none"> ● คณะกรรมการร่วมเอกชน-ท้องถิ่น ด้านภาษี ● คณะกรรมการพัฒนา 	<ul style="list-style-type: none"> ● การแก้ไขความขัดแย้งโดยประชาคม ● สภาเมือง

แหล่งที่มา : ปรับปรุงจาก Public Participation Spectrum พัฒนาโดยสมาคมนานาชาติด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน (International Association for Public Participation) อ้างถึงใน วันชัย วัฒนศัพท์ และ รัตนาภรณ์ วัฒนศัพท์, 2548.

๓. ความสมดุลระหว่างความต้องการของมนุษย์กับทรัพยากร

การวิเคราะห์สถานการณ์ป่าไม้

ที่ดินป่าไม้ของรัฐบางส่วนถูกรักษาโดยประชาชนเพื่ออยู่อาศัย หรือใช้ประโยชน์โดยไม่ได้รับอนุญาตตามกฎหมาย จำนวนไม่น้อยกว่า ๑๕ ล้านไร่ โดยจำแนกเป็นพื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์ (อุทยานแห่งชาติพันธุ์สัตว์ป่า และเขตห้ามล่าสัตว์ป่า) ไม่น้อยกว่า ๕.๙ ล้านไร่ ป่าสงวนแห่งชาติ และป่า ไม่น้อยกว่า ๙ ล้านไร่ ซึ่งพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายแต่ละฉบับ อาจละเว้นการดำเนินการตามกฎหมาย ในขณะที่เดียวกันรัฐบาลในแต่ละสมัยได้ออกนโยบายหรือคำสั่งผ่อนปรนการบังคับใช้กฎหมายกับประชาชนยากไร้ หรือไร้ที่ดินทำกิน เช่น มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๓ มิถุนายน ๒๕๔๑ และคำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ ๖๖/๒๕๕๗ เป็นต้น

จากสถานการณ์ป่าไม้ดังกล่าว ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานของรัฐที่บังคับใช้กฎหมายกับประชาชนที่ครอบครองที่ดินป่าไม้ของรัฐโดยไม่ได้รับอนุญาตมาโดยตลอด แม้ว่าจะมีความพยายามแก้ไขปัญหาเหล่านี้ในหลายรัฐบาลที่ผ่านมา แต่ก็ยังไม่สำเร็จ ในขณะที่ประชาชนที่ครอบครองที่ดินป่าไม้ของรัฐบางส่วนได้พยายามเรียกร้องขอความเป็นธรรมขอให้รัฐจัดสรรที่ดินป่าไม้ และให้เอกสารแสดงสิทธิในการครอบครองในรูปแบบต่าง ๆ

พระราชดำริเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรป่าไม้

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงห่วงใยในปัญหาปริมาณป่าไม้ลดลงเป็นอย่างมาก จึงทรงพยายามค้นหาวิธินานาประการที่จะเพิ่มปริมาณของป่าไม้ในประเทศไทยให้เพิ่มมากขึ้นอย่างมั่นคงและถาวร โดยมีวิธีการที่เรียบง่ายและประหยัดในการดำเนินงาน ตลอดจนเป็นการส่งเสริมระบบวงจรป่าไม้ในลักษณะอันเป็นธรรมชาติดั้งเดิม ซึ่งได้พระราชทานพระราชดำริหลายวิธี ดังนี้ (สำนักงาน กปร. ๒๕๔๐.)

(๑) ปลุกป่าโดยไม่ต้องปลูก ด้วยวิธีการ ๓ วิธี คือ

ก. "...ถ้าเลือกได้ทีที่ที่เหมาะสมแล้ว ก็ทิ้งป่านั้นไว้ตรงนั้น ไม่ต้องไปทำอะไรเลย ป่าจะเจริญเติบโตขึ้นมาเป็นป่าสมบูรณ์โดยไม่ต้องไปปลูกเลยสักต้นเดียว..."

ข. "...ไม่ไปรังแกป่าหรือตอแยะต้นไม้เพียงแต่คุ้มครองให้ขึ้นเองได้เท่านั้น..."

ค. "...ในสภาพป่าเต็งรัง ป่าเสื่อมโทรมไม่ต้องทำอะไรเพราะต่อไม้ก็จะแตกกิ่งออกมาอีก ถึงแม้ต้นไม้สวยแต่ก็เป็นต้นไม้ใหญ่ได้..."

(๒) การปลุกป่า ๓ อย่าง ได้ประโยชน์ ๔ อย่าง : การรู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติด้วยพระปรีชาญาณอย่างชาญฉลาดให้เกิดประโยชน์แก่ปวงชนมากที่สุด ยาวนานที่สุด และทั่วถึงกัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงแนะนำการปลุกป่าในเชิงผสมผสานทั้งด้านเกษตรวนศาสตร์ และเศรษฐกิจสังคมไว้เป็นมรรควิธีปลุกป่าแบบเบ็ดเสร็จนั้นไว้ด้วย

ลักษณะทั่วไปของป่า ๓ อย่าง

พระราชดำริปลุกป่า ๓ อย่างนั้น มีพระราชดำรัส ความว่า

"...ป่าไม้ที่จะปลุกนั้น สมควรที่จะปลูกแบบป่าใช้ไม้หนึ่ง ป่าสำหรับใช้ผลหนึ่ง ป่าสำหรับใช้เป็นฟืนอย่างหนึ่ง อันนี้แยกออกไปเป็นกว้าง ๆ ใหญ่ ๆ การที่จะปลูกต้นไม้สำหรับได้ประโยชน์ ดังนี้ ในคำวิเคราะห์ของกรมป่าไม้รู้สึกจะไม่ใช่ป่าไม้ เป็นสวน หรือจะเป็นสวนมากกว่าป่าไม้ แต่ในความหมายของการช่วยเหลือเพื่อต้นน้ำลำธารนั้น ป่าไม้เช่นนี้จะเป็นสวนผลไม้ก็ตาม หรือเป็นสวนไม้ฟืนก็ตาม นั้นแหละเป็นป่าไม้ที่ถูกต้อง เพราะทำหน้าที่เป็นป่าคือเป็นต้นไม้และทำหน้าที่เป็นทรัพยากรในด้านสำหรับให้ผลที่มาเป็นประโยชน์แก่ประชาชนได้..."

ประโยชน์ที่ได้รับ

ในการปลุกป่า ๓ อย่างนั้น พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระราชดำริถึงประโยชน์ในการปลุกป่าตามพระราชดำริว่า

"...การปลูกป่า ๓ อย่าง แต่ให้ประโยชน์ ๔ อย่าง ซึ่งได้ไม้ผล ไม้สร้างบ้าน และไม้พินันั้น สามารถให้ประโยชน์ได้ถึง ๔ อย่าง คือ นอกจากประโยชน์ในตัวเองตามชื่อแล้ว ยังสามารถให้ประโยชน์ อันที่ ๔ ซึ่งเป็นข้อสำคัญคือสามารถช่วยอนุรักษ์ดินและต้นน้ำลำธารด้วย..." และได้มีพระราชดำรัสเพิ่มเติมว่า

"...การปลูกป่าถ้าจะให้ราษฎรมีประโยชน์ให้เขาอยู่ได้ ให้ใช้วิธีปลูกไม้ ๓ อย่าง แต่มีประโยชน์ ๔ อย่าง คือ ไม้ใช้สอย ไม้กินได้ ไม้เศรษฐกิจ โดยปลูกทรงรับการชลประทาน ปลูกรับชั้นน้ำ และปลูกอดช่วงไหล่ตามร่องห้วย โดยรับน้ำฝนอย่างเดียว ประโยชน์อย่างี่ ๔ คือ ได้ระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ...."

(๓) การปลูกป่าในใจคน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงตระหนักถึงความสำคัญของป่าไม้มาตั้งแต่เสด็จขึ้นครองราชย์ พระองค์เสด็จพระราชดำเนินไปเยี่ยมราษฎรทั่วทุกภูมิภาค ทรงได้เห็นสภาพป่าไม้ที่ทรุดโทรมและถูกทำลายลงมากมาย จึงทรงมีพระราชดำริให้มีการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่า เพื่อรักษาสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศทางน้ำ ดิน และป่าไม้ เพื่อให้ประชาชนได้มีชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีในสภาพแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์ และสามารถพึ่งพาตนเองได้หลายโครงการ ทั้งที่เป็นโครงการส่วนพระองค์ โครงการพระราชดำริที่เกี่ยวกับป่าและดิน

นอกจากนี้ พระองค์ทรงมีพระราชดำรัสในเรื่องของการปลูกป่าว่า "...ควรจะปลูกต้นไม้ในใจคนเสียก่อน แล้วคนเหล่านั้นก็จะพากันปลูกต้นไม้ลงบนแผ่นดินและรักษาต้นไม้ด้วยตนเอง.."

ปลูกต้นไม้ในใจคน หมายถึง ประการแรก ต้องเข้าใจว่าเราปลูกต้นไม้ทำไมต้องให้เห็นประโยชน์ว่าประโยชน์คืออะไร จำเป็นต่อชีวิตอย่างไร ประการที่สอง ปลูกต้นไม้เป็นการปลูกจิตสำนึกเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดินน้ำลมไฟที่อยู่รอบตัวเรา

พระราชดำริในการปลูกป่าโดยไม่ต้องปลูก เป็นกลยุทธ์ในการรักษาป่าที่เรียบง่าย ประหยัดโดยทรงอาศัยหลักวงจรธรรมชาติเพียงคนไม่เข้าไปทำลาย รบกวน เพื่อให้ต้นไม้ได้ฟื้นตัว ขยายพันธุ์ เกิดระบบนิเวศของสิ่งมีชีวิตที่เกื้อกูลกันเป็นระดับชั้น จนป่าฟื้นคืนสู่ความสมบูรณ์ได้ จากการทรงงานพัฒนาในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศ มาตลอด ๗๐ ปี ทรงตระหนักถึงปัญหาความเสื่อมโทรมของป่า โดยเฉพาะป่าต้นน้ำลำธาร ด้วยทรงเข้าใจพระทัยในวงจรธรรมชาติของป่า จึงทรงคัดเลือกวิธีฟื้นฟูป่า อนุรักษ์ป่าที่สอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศและวัฒนธรรมความเป็นอยู่ และที่สำคัญคือความเข้าใจของคนในพื้นที่ ดังพระราชดำรัสที่ว่า "...ต้องอธิบายให้ราษฎรรู้ว่าการที่ปริมาณน้ำตามแหล่งน้ำธรรมชาติลดลง มันก็เพราะมีการทำลายป่าต้นน้ำโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์..." และ "...ไม่ยี่ด้นนั้นจะช่วยให้อากาศมีความชุ่มชื้นเป็นขั้นตอนหนึ่งของระบบการเกิดฝนตก

ตามธรรมชาติ ทั้งยังช่วยยึดดินบนภูเขาไม่ให้พังทลายเมื่อเกิดฝนตกอีกด้วย..."

ปัจจุบันจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น และความต้องการใช้ทรัพยากรก็เพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย ทำให้เกิดการตัดทวงผลประโยชน์จากธรรมชาติ จนสร้างความเสียหายอย่างมหาศาลแก่สิ่งแวดล้อมและมนุษย์ไปพร้อมกัน ในวันนี้พระราชดำริการปลูกป่าโดยไม่ต้องปลูก และการปลูกป่าในใจคนของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร จะเป็นบทเรียนอันลึกซึ้งให้คนไทยได้ศึกษาหาหนทางช่วยกันรักษาป่าไม้ และทรัพยากรธรรมชาติให้ดำรงอยู่คู่แผ่นดินสืบไป

"...อาจฝึกให้ราษฎรช่วยทำหน้าที่พนักงานดูแลป่าไม้ เพราะต่างฝ่ายต่างก็มีประโยชน์ร่วมกัน... บริเวณพื้นที่ราบในหุบเขาก็ต้องพัฒนาให้เป็นนาข้าวสำหรับราษฎรทำกิน... เมื่อราษฎรสามารถทำกินได้บริบูรณ์แล้วจะเลิกปลูกฝิ่นโดยสิ้นเชิง..." พระราชดำรัส เมื่อวันที่อาทิตย์ที่ ๒๓ มกราคม พ.ศ. ๒๕๒๖ ณ โครงการหลวงพัฒนาต้นน้ำหน่วยที่ ๖ ขุนคอง (สำนักสงฆ์งานพระราชดำริ, ๒๕๖๐)

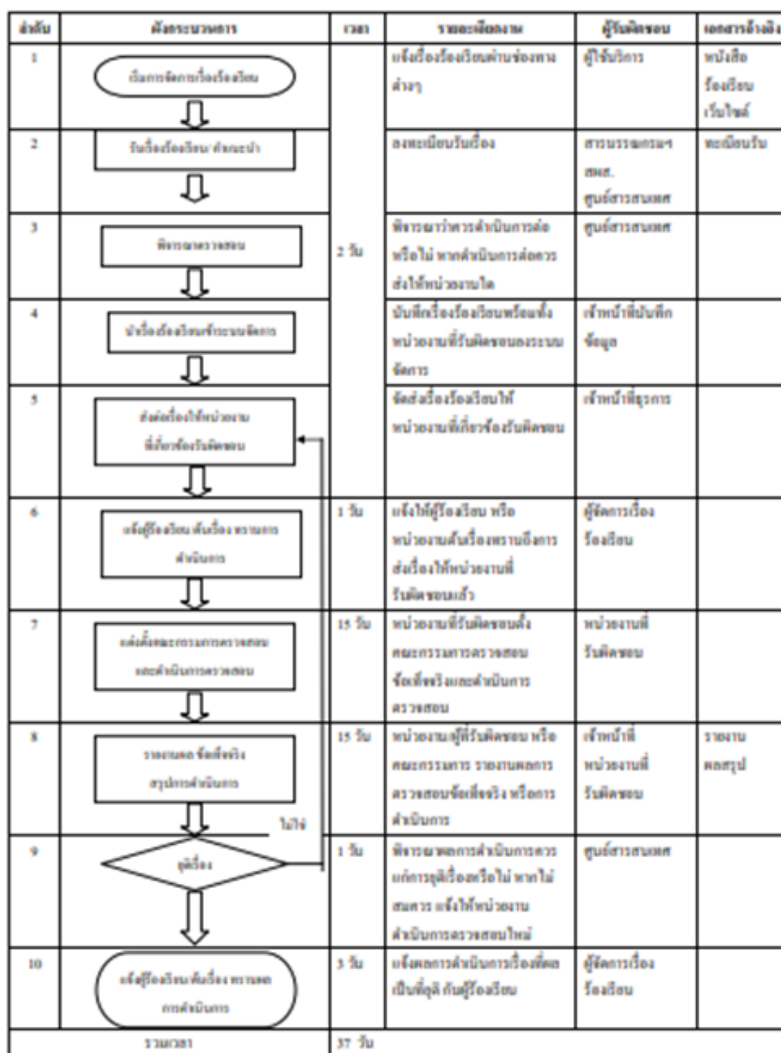

๔. การร้องเรียนเกี่ยวกับการกระทำความผิดทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช จัดตั้งศูนย์บริการประชาชนเพื่อบริหารจัดการเรื่องร้องเรียนต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนได้รับประโยชน์สูงสุด ภายใต้คำสั่งกรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช ที่ ๒๙๗/๒๕๕๐ ซึ่งดำเนินการโดยศูนย์สารสนเทศ สำนักแผนงานและสารสนเทศ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแนวทางในการแจ้งเรื่องร้องเรียนสำหรับประชาชน และเพื่อทราบขั้นตอน/กระบวนการในการดำเนินการเกี่ยวกับเรื่องร้องเรียนของประชาชนที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

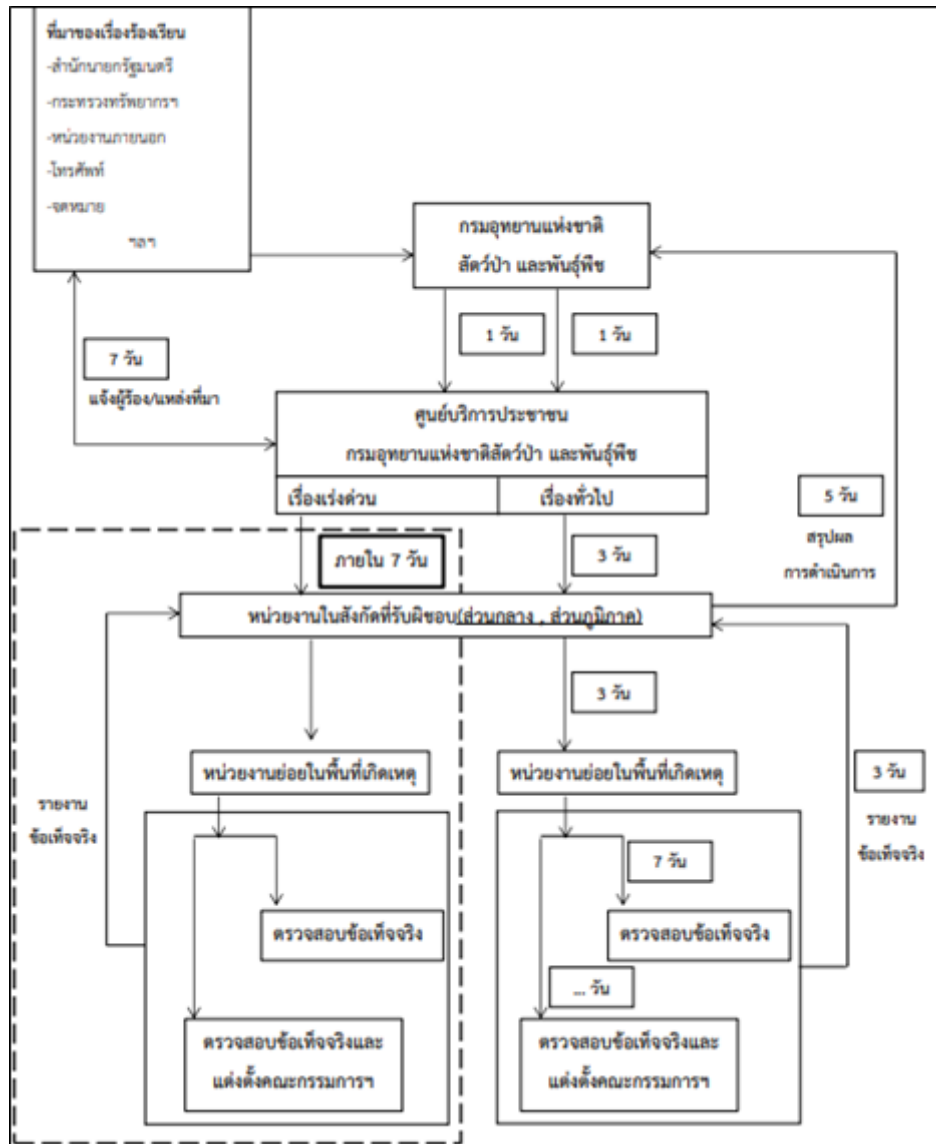
การบริหารจัดการเรื่องร้องเรียน มีเพื่อให้ตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการโดยให้ครอบคลุมทุกกลุ่มของผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการข้อร้องเรียน ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และคำชมเชย ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมไปถึงเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับภารกิจด้านทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การบุกรุกพื้นที่ป่าไม้ การตัดไม้ทำลายป่า การล่าสัตว์ การครอบครองสัตว์ป่า และการค้าขายสัตว์ป่าและพืชป่า

กระบวนการที่สำคัญ	ข้อกำหนดกระบวนการ	ขั้นตอนที่สำคัญ	ตัวชี้วัดในกระบวนการ	ตัวชี้วัดผลของกระบวนการ
การบริหารจัดการเรื่องร้องเรียน	- การให้บริการที่รวดเร็ว - ถูกต้อง - เชื่อถือได้	- การส่งต่อเรื่องร้องเรียนให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องรับผิดชอบ	- ระยะเวลาดำเนินการส่งต่อเรื่องร้องเรียนให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องพิจารณา	- ระดับความสำเร็จในการดำเนินการเกี่ยวกับเรื่องร้องเรียนจนได้ข้อยุติ

ผังกระบวนการจัดการเรื่องร้องเรียน

ระยะเวลาที่ใช้ในการดำเนินการแก้ไขปัญหาแต่ละประเภท พร้อมทั้งขั้นตอนแนวทางการดำเนินงาน (Work Flow)

- ขั้นตอนการปฏิบัติในการยื่นเรื่องร้องเรียนของประชาชน

ประชาชนสามารถยื่นเรื่องร้องเรียนผ่านช่องทางต่าง ๆ ได้ ในที่นี้จะกล่าวถึงการยื่นเรื่องร้องเรียนผ่านเว็บไซต์ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช โดยผู้ยื่นเรื่องร้องเรียนต้องทำการลงทะเบียนเข้าใช้งานระบบ ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

๕. การเฝ้าระวัง การแจ้งเบาะแสการทุจริตด้านทรัพยากรป่าไม้

โดยมีช่องทางในการแจ้งเรื่องร้องเรียน ดังนี้

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๑. เว็บไซต์ <http://petition.mnre.go.th>

๒. จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (E-Mail) : petitionmnre@mnre.go.th

๓. ส่งหนังสือร้องเรียนมาที่กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เลขที่ ๙๒ ซ.พหลโยธิน ๗ ถนนพหลโยธิน แขวงสามเสนใน เขตพญาไท กรุงเทพฯ ๑๐๔๐๐

๔. มายืนยันหนังสือร้องเรียนด้วยตนเองที่ศูนย์บริการร่วม ชั้น ๑ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๕. สายด่วน Green Call ๑๓๑๐ หรือ ๐-๒๒๖๕-๖๒๒๓-๕

๖. โทรสาร (Fax) : ๐-๒๒๖๕-๖๒๒๒

๗. Application (mnre e-petition)

กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช

๑. ทางจดหมาย จำหน่ายซองถึง กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช เลขที่ ๖๑ ถนนพหลโยธิน แขวงอนุสาวรีย์ เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

๒. โทรศัพท์หมายเลข ๐ ๒๕๖๑ ๑๗๗๗ ต่อภายใน ๑๒๔๕ โทรสาร ๐ ๒๙๔๐ ๕๙๐๗

๓. ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ (e - Mail) complain@dnp.go.th

๔. หน้าเว็บไซต์ของกรม <http://portal.dnp.go.th/Complaint>

๕. เดินทางยื่นเรื่องร้องเรียนด้วยตนเอง ที่ ชั้น ๕ อาคาร สทก. กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช

๖. ศูนย์สายด่วนพิทักษ์ป่า สายด่วน ๑๓๖๒ Page Facebook อาสาสมัครพิทักษ์อุทยานแห่งชาติฯ (อส.อส.)

ใบงานที่ ๑ สรุปลองค์ความรู้การแยกแยะประโยชน์ส่วนบุคคลกับประโยชน์ส่วนรวม

ชื่อกลุ่ม.....

สมาชิกกลุ่ม

๑. ....

๒. ....

๓. ....

๔. ....

๕. ....

๖. ....

ใบงานที่ ๒ สรุปลองค์ความรู้การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

คำชี้แจง นักเรียนระดมความคิดเรื่องที่ได้รับมอบหมายแล้วเขียนแผนผังความคิดและตกแต่งให้สวยงาม

ชื่อกลุ่ม.....

สมาชิกกลุ่ม

๑. ....

๒. ....

๓. ....

๔. ....

๕. ....

๖. ....